

3. Bendrasis vidaus produktas

Praėjusiais metais BVP to meto kainomis buvo sukurta už 111,5 mlrd. litų arba 13,6 proc. daugiau nei 2007 m. Didžiąją dalį nominalaus BVP prieaugio užtikrino padidėjusios gamintojų kainos (žr. 3.1 diagramą). Vienam gyventojui tenkanti BVP dalis padidėjo 4 tūkst. litų ir viršijo 33 tūkst. litų. Skaičiuojant perkamosios galios standartais, preliminariai tai sudarė 60,6 proc. ES vidurkio ir per metus pakilo nežymiai.

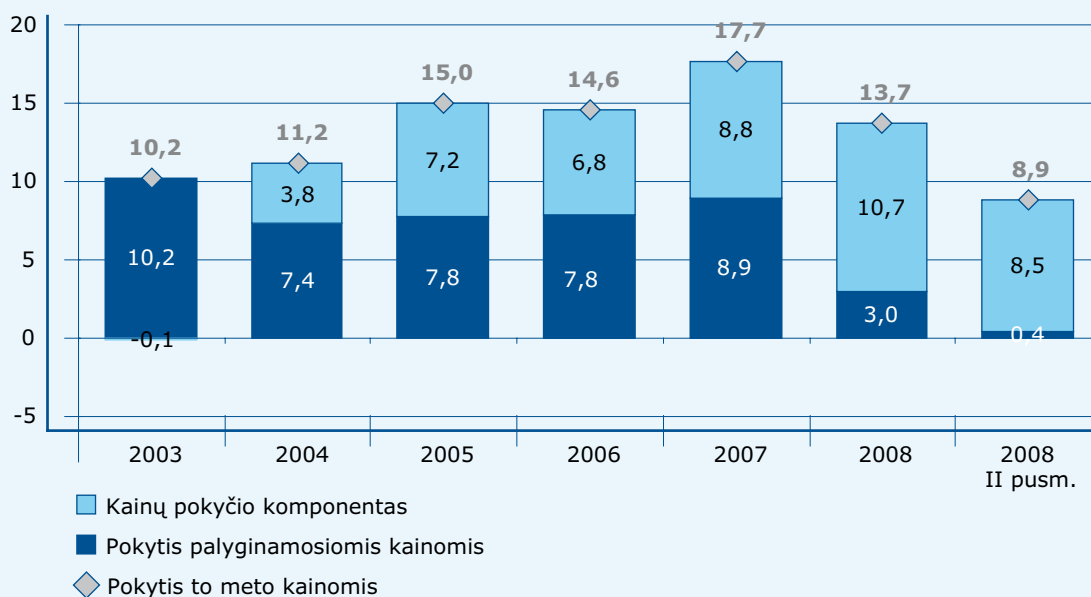
Lietuvos ūkio plėtros tempas pernai buvo žemiausias nuo 2000 m. – bendrojo vidaus produkto metinis pokytis palyginamosiomis kainomis siekė tik 3 proc. Kiekvieną 2008 m. ketvirtį ekonomikos augimo rodiklis vis blogėjo: pirmąjį ketvirtį jis sudarė 7 proc., o paskutinįjį jau tapo neigiamas (-2,2 proc.). Nėliko abejonių, kad 2009 m. ūkio plėtrą pakeis gilus, veikiausiai dviženklis, nuosmukis, tai rodo ir pirmojo ketvirčio išankstiniai duomenys – BVP palyginamosiomis kainomis buvo sukurta 13,6 proc. mažiau nei prieš metus.

Pernai nebuvo dinamiškas nė vienas didesnis ūkio sektorius, išskyrus ryšius (žr. priedo 1 lentelę). Pastaroji veikla gerokai paspartino plėtrą, 2008 m. palyginamosiomis kainomis sukūrusi beveik 16 proc. daugiau pridėtinės vertės nei užpernai. Skaitmeninės televizijos, interneto ir duomenų perdavimo paslaugų

teikimo aktyvėjimas lėmė, kad telekomunikacijų sektoriaus augimo tempas paskutinįjį praėjusių metų ketvirtį netgi pasiekė apogėjų, nors visa ekonomika ėmė trauktis. Į vidaus rinką nukreipti pagrindiniai ūkio sektoriai praėjusiais metais labai „sumažino apsakas“: vidaus prekybos sukurtos realios pridėtinės vertės metinis pokytis sudarė apie 3 proc. ir buvo beveik keturiskart mažesnis už 2007 m. rodiklį, o statybos plėtros tempas smuko keliolika kartų iki maždaug 1 proc. Kiek netikėtai pernai virš 6 proc. pakilo nekilnojamojo turto (NT) operacijų veiklos augimo rodiklis, tačiau NT rinkos nuosmukiui gilėjant šiemet šios veiklos įmonėms bus itin sunku.

Didžiausio ekonomikos sektoriaus – apdirbamosios pramonės – metinis augimo tempas 2008 m. nusmuko iki 2 proc., suprastėjo daugumos tiek eksportuojančių, tiek vidaus rinkai dirbančių bendrovių gamybos rezultatai. Pramonės bendras rodiklis būtų buvęs netgi neigiamas, jei ne itin sėkmingas pernykštis naftos perdirbimo gamyklos *Mažeikių nafta* darbas. Žemės ūkis po spurto 2007 m. pernai beveik sustojo, tam turėjo neigiamos įtakos pavasarį labai išaugusios trąšų ir degalų kainos. Viešojo sektoriaus veiklos – valstybės valdymas, švietimas ir sveikatos apsauga – paskutinius kelerius metus augo lėtokai.

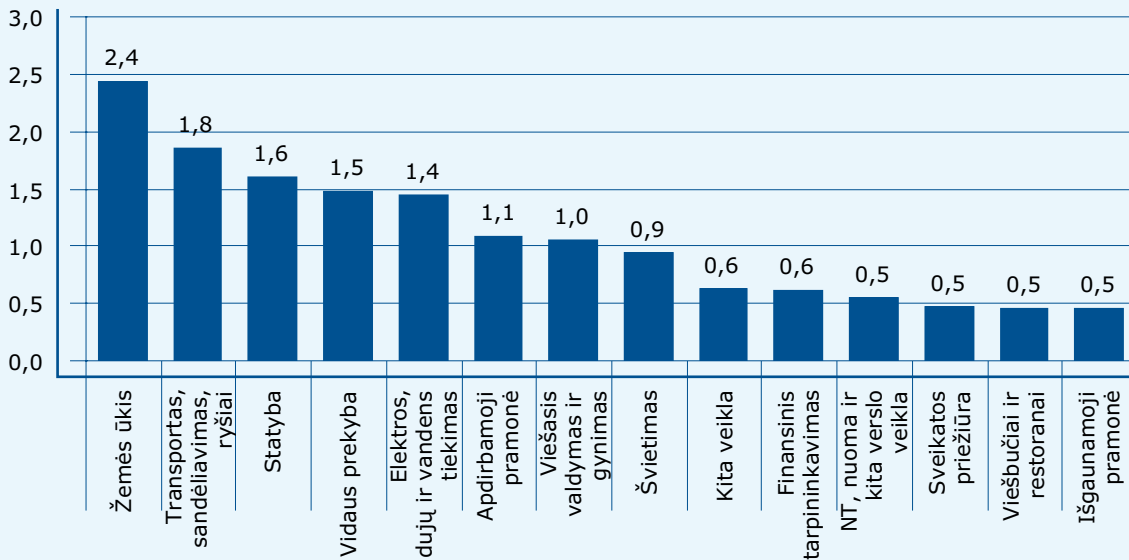
3.1 diagrama
BVP metinis pokytis, proc.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

3.2 diagrama

Ekonominėms veikloms tenkančių dalių Lietuvos ir Europos Sąjungos BVP struktūrose santykis, 2008 m.*

* Skaičiavimams naudoti 2006 m. Europos Sąjungos BVP struktūros duomenys

Šaltinis: Eurostat

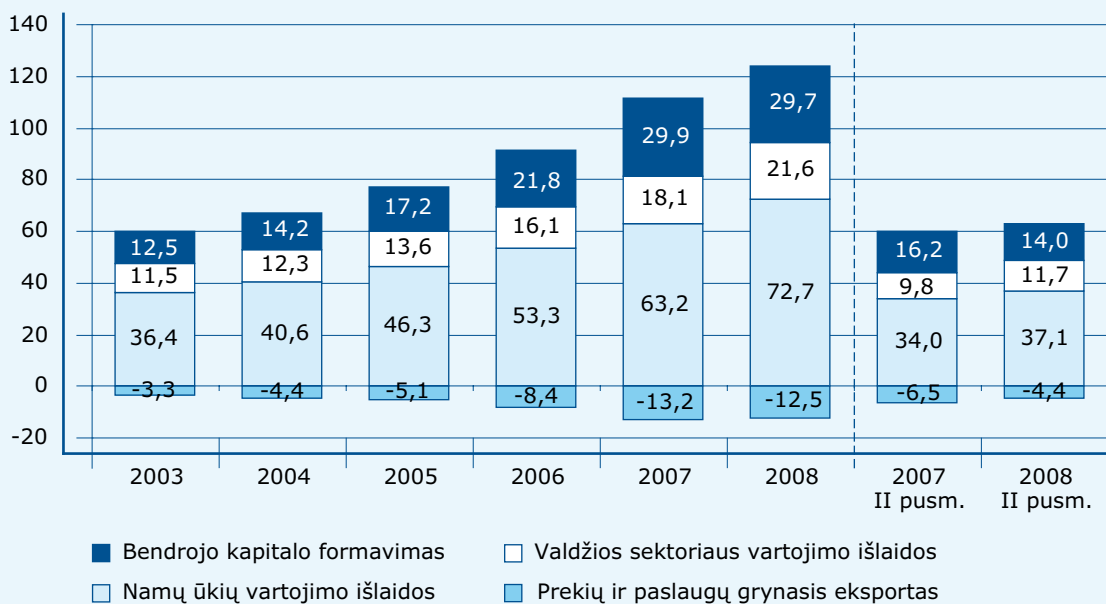
Praėjusieji metai netapo išimtimi – visos trys veiklos plėtojosi panašia sparta, kurios rodikliai sudarė apie 2–4 proc.

3.2 diagramoje parodyta, kaip pernai skyrėsi Lietuvos ir ES sukurto BVP struktūra. Žemės ūkiui ir miškininkystei tenkanti šalyje sukurtos pridėtinės vertės dalis per metus

nepasikeitė – 2008 m. ji sudarė 4,4 proc. ir maždaug 2,5 karto viršijo atitinkamą ES rodiklį. Mūsų šalyje gerokai didesnę nei Europos Sąjungoje lyginamąjį svorį taip pat turėjo transportavimas, elektros, dujų ir vandens tiekimas, statybos veikla, vidaus prekyba bei apdirbamoji pramonė. Tuo tarpu priešingame

3.3 diagrama

BVP komponentai, skaičiuojant išlaidų metodu, mlrd. litų

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

rikiuotės gale išliko sveikatos apsauga ir finansinis tarpininkavimas – jų dalys Lietuvos BVP struktūroje 2008 m., kaip ir užpernai, buvo apie 2,5 karto mažesnės nei ES. Apdirbamoji pramonė pernai išliko stambiausiu ūkio sektoriumi, kuriam teko nepilni 19 proc. šalyje sukurtos pridėtinės vertės, po jos sekė vidaus prekyba su beveik 17 proc. lyginamoju svoriu, *nekilnojamojo turto, nuomos ir kitos verslo veiklos* sektoriaus indėlis sudarė virš 12 proc. Transportavimo ir statybos veiklų dalys siekė apie 10 proc., finansinio tarpininkavimo – 3,5 proc., energetikos lyginamasis svoris kiek viršijo 3 proc., nuo jos nedaug atsiliko ryšių veikla.

Tarp iš biudžeto finansuojamų veiklų didžiausia išliko viešasis valdymas, gynimas ir privalomasis socialinis draudimas, kurio lyginamasis svoris siekė 6,4 proc., švietimui teko 4,8 proc. sukurtos pridėtinės vertės, o sveikatos apsaugos ir socialinio darbo sektoriui – 3,2 proc. Iš pastarųjų ženkliau pasikeitė tik švietimo rodiklis, per metus ūgtelėjęs maždaug dešimtadaliu.

Nagrinėdami BVP komponentus išlaidų metodu matome, kad nuo 2001 m. nuolat augusi bendrojo kapitalo formavimo dalis pernai su-

mažėjo beveik 4 proc. punktais iki 26,6 proc. Ženklaus investicijų lyginamojo svorio smukimas patvirtina nuogaštavimus, kad prasi-dėjusi ūkio recesija gali užtrukti. Nepaisant didoko nominalaus BVP prieaugio, šių išlaidų apimtis 2008 m. buvo kiek mažesnė nei prieš metus (žr. 3.3 diagramą), o praeitų metų an-trajį pusmetį netgi smuko apie 13 proc. Val-džios sektoriaus vartojimo išlaidos praėjusiais metais augo sparčiau nei namų ūkių – atitin-kami metiniai pokyčiai sudarė 19,3 proc. ir 15 proc., tam turėjo įtakos ir ES paramos ko-finansavimas. Stipriai sumenkus investicinių prekių importui ir antrajį pusmetį ėmus vėsti vidaus vartojimui, pernai daugiau nei 2 proc. punktais sumažėjo užsienio prekybos deficito santykis su BVP.

Susitraukus aplinkinėms rinkoms šiemet eks-porto apimtis veikiausiai gerokai smuks, o iš-sekus bankų paskolų srautui importas sumažės dar labiau. Slopstant vidaus paklausai bei Vyriausybei „veržiantis diržus“ neišvengsime ne tik ženklus viso BVP kritimo, bet turėtų žymiai smukti ir visos aukščiau išlaidų meto-du nagrinėtos BVP komponentės. Vienintelė paguoda, kad pagerės užsienio prekybos ba-lansas.